

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
Косовска Митровица
НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
АРХИВА
ПРИШТИНА

ПРИМЉЕНО: 28.05.2018			
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
05-959			

Предмет: Извештај комисије о урађеној докторској дисертацији аутора
др Јелене Јовић

На основу одлуке Наставно-научног већа Медицинског факултета Приштина, са седиштем у Косовској Митровици, донетој на седници одржаној дана 27.03.2018.године, одлуком бр.05-595 од 27.02.2018. године, одређена је Комисија за оцену урађене докторске дисертације асистента др Јелене Јовић, под насловом "Утицај различитих типова афективних темперамената адолесцената на разлике у понашању, интересовањима и поремећају употребе Интернета", у саставу:

1. Проф. др Милан Парлић, председник
2. Проф. др Александар Ћорац, члан – ментор
3. Доц. Др Данијела Илић, члан
4. Проф. др Дарко Хинић, члан (Природно математички Факултет, Крагујевац)
5. Доц. Др Дина Поповић, члан (Sackler School of Medicine, Tel Aviv University)

Након детаљног прегледа достављеног материјала, Комисија подноси Наставно-научном већу следећи:

ИЗВЕШТАЈ

I ТЕХНИЧКИ ОПИС ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација ” Утицај различитих типова афективних темперамената адолесцената на разлике у понашању, интересовањима и поремећају употребе Интернета“, кандидата асистента др Јелене Јовић, по садржају и форми рукописа испуњава све критеријуме квалитетно обрађене и добро презентоване научне проблематике. Дисертација у куцаној форми на 125 страна садржи 25 табела. На крају докторске дисертације налази се 230 референци из коришћене литературе, који се тичу истраживачког проблема. Дисертација се састоји из 8 поглавља: увод, циљеви рада, материјал и методе, резултати, дискусија, закључци, литература, прилози и појмовник са коришћеним скраћеницама. Докторска дисертација садржи сажетак на српском и енглеском језику, биографију кандидата, податке о комисији и прилоге који садрже изјаве о ауторству.

II ПРИКАЗ СТРУКТУРЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

У Уводу су јасно предочени циљеви које Светска Здравствена Организација ставља пред Менталну Хигијену и који су били једни од основа за формирање истраживања урађеног у оквиру ове дисертације. Даље је дат преглед неких основних карактеристика, Адолесценције и Темперамента са освртом на афективне темпераменте, и поделу коју је поставио професор Нагор Akiskal. Ова подела подразумева 5 основних типова афективних темперамената: хипертимични, циклотимични, депресивни, анксиозни и иритабилни. Даље је дат осврт на карактеристике темперамента у адолесценцији, као и факторе који утичу на формирање темперамента у овом осетљивом животном добу. У посебном делу увода обрађен је појам Поремећаја употребе Интернета (ПУИ). Дат је осврт на Историјат проучавања ПУИ, епидемиологију ПУИ и критеријума за

дефинисање ПУИ. На крају овог дела увода описане су основне карактеристике ПУИ код адолесцената. У наставку увода описани су фактори који утичу на навике, понашање и Поремећај употребе Интернета код адолесцената. На крају увода описан је Фејсбук (ФБ), као најпопуларнија друштвена мрежа данашњице и значајан чинилац активности младих на Интернету.

У поглављу **Циљеви рада** су, на једној страници текста, дати јасно дефинисани и прегледни циљеви истраживања:

Конструисати мерни инструмент који ће показати добру интерну конзистентност и показати се као валидан инструмент за процену ефективних темперамената адолесцената. Утврдити разлике између хипертимичног темперамента са једне стране и осталих типова темперамената са друге стране у погледу различитих активности на интернету, претраге одговарајућих садржаја и скорана скали поремећаја употребе интернета. У току реализације истраживања при анализи резултата, појавила се неопходна потреба да се као циљ дефинише и формирање мултиваријантног регресионог модела са поремећајем употребе Интернета као зависном варијаблом.

У поглављу **Материјал и методе** детаљно су објашњени сви спроведени истраживачки поступци. Јасно и прецизно је објашњен начин одабира испитаника за укључивање у студију као и начин стратификовања узорка. Детаљно су описани инструменти који су коришћени у истраживању, као и начин на који ће бити формиран потпуно нови упитник А TEMPS – А (Temperament Evaluation of Memphis, Pisa, Paris and San Diego-auto questionnaire за адолесценте). Коначна верзија скале А TEMPS – А скале је показала добру општу поузданост, са коефицијентом интерне конзистенције $\alpha = 0,77$, и Спearман-Брауновим коефицијентом валидности $0,71$.

У поглављу **Резултати** на 29 страна текста су детаљно описани и јасно представљени сви добијени резултати. Резултати су приказани веома прегледно, у 25 табела, методски јасно и у складу са општеприхваћеним принципима и нормама научно-истраживачког рада.

Кратак опис резултата:

У истраживању је учествовало 2239 испитаника. У целини упитник је попунило 2113 испитаника и они су ушли у коначну анализу овог истраживања. Од укупног узорка 56% су чиниле девојчице, 44% дечаки. Просечна старост испитаника била је 16,72 године.

Истраживање је урађено у 48 средњих школа у Србији. Од тога је било 24,1% испитаника из техничких школа, 14,4% из медицинске школе, 17,4% испитаника из економске школе, 38,4% испитаника из гимназија и 5,9 % из осталих средњих школа (уметничке, текстилне).

У истраживању је развијена потпуно нова верзија скале прилагођена узрасту адолесцената. Препоруку и смернице за формирање ове нове верзије скале дао је проф. др Хагоп Акискал. Корелација између темпрамената кретала се од слабе до средње. Најјача позитивна корелација је била између депресивног, циклотимичног и анксиозног темпрамента. Хипертимични темпрамент је у негативној корелацији са свим осталим темпраментима. Средње вредности скорова на подскалама показују да хипертимични темпрамент има највећу средњу вредност ($0,52 \pm 0,28$), док депресивни има најмању ($0,23 \pm 0,24$).

У нашем узорку 2,5% испитаника нема рачунар. Од укупног броја испитаника 74,6% наводи да је задовољно конекцијом на Интернет. Не издваја се ни један приступ Интернету. У просеку адолесценти у Србији користе Интернет око шест година ($5,54 \pm 2,27$). Највећи проценат, адолесцената у Србији недељно проведе преко 20 сати на Интернету. При томе нема разлике између дечака и девојчица у погледу ове варијабле. И дечаки и девојчице најчешће претражују садржаје везане за музику, али девојчице статистички чешће у односу на дечаке ($4,82 \pm 0,45$; $p < 0,05$). Следећи по учесталости су садржаји везани за образовање ($3,27 \pm 1,17$; $p < 0,05$), спорт ($3,23 \pm 1,38$; $p < 0,05$) и здравље и медицину ($3,04 \pm 1,21$; $p < 0,05$).

Најчешћа активност испитаника на Интернету су друштвене мреже ($4,45 \pm 0,96$), затим циљана потрага за информацијама ($4,31 \pm 0,88$), потом је то скидање музике и филмова ($4,25 \pm 1,06$). На четвртом месту је претрага омиљених сајтова ($3,95 \pm 1,17$), онда Интернет за школи ($3,72 \pm 1,17$), затим читање вести ($3,35 \pm 1,27$) и претрага мреже без неког посебног циља (сурф) ($3,12 \pm 1,32$). Међу

испитаницима 13,1% нема ФБ. Свакодневно ФБ користи 83,3% испитаника. Просечно испитаници проводе $4,09 \pm 4,92$ сата на ФБ. Девојчице статистички значајно чешће четују, деле садржаје, и пишу статусе на ФБ. Дечаци статистички значајно чешће играју игрице. У погледу учесталости тражења садржаја на интернету нема статистички значајне разлике између следећих садржаја: политика, уметност и култура, образовање, популарна култура, музика, здравље и медицина. Највећа учесталост је и код једних и код других у погледу музичких садржаја. У свим садржајима у којима постоји статистички значајна разлика између група испитаници са хипертимичним темпераментом имају веће скорове. У погледу учесталости упражњавања одређених активности на Интернету, није доказана статистички значајна разлике између следећих садржаја: комуникација на блогу, циљана потрага за информацијама, претрага мреже (сурф), претрага омиљених сајтова и скидање музике и филмова. Кад анализирамо разлике у активностима на ФБ уочавамо да постоји статистички значајна разлика у погледу дељења садржаја на ФБ и играња игрица на ФБ. У оба случаја активнији су испитаници са хипертимичним темпераментом.

Просечан скор на скали ПУИ у целом узорку је $37,72 \pm 14,12$. Код дечака просечан скор је $39,00 \pm 14,38$ и он је статистички значајно већи него код девојчица, код којих износи $36,74 \pm 13,84$. У погледу поремећаја употребе интернет испитаници са доминантним хипертимичним темпераментом имају статистички значајно мање скорове на свим подскалама ПУИ скале као и статистички значајно мањи укупни скор.

На основу линеарног мешовитог модела добијен је велики број предиктора за више скорове на ПУИ скали, а тиме и фактора који утичу на развој поремећаја употребе интернета. Иницијално у униваријантни регресиони модел су биле укључене 73 варијабле, од чега је било статистички значајно 55 варијабли. Од свих статистички значајних варијабли које се односе на садржаје и активности на Интернету направљене су две нове комбиноване варијабле. Те две варијабле добијене су у виду скорова. Прва варијабла, названа "протективни фактор" добијена је као збир свих оних статистички значајних варијабли чији је ефекат у правцу смањења скорa на ПУИ скали. Од варијабли везаних за садржаје на Интернету то су: политички садржаји, садржаји везани за уметности културу, образовање, популарну културу, здравље и медицину, науку и верски садржаји. Од варијабли везаних за активности то су: циљана потрага за информацијама, читање вести, читање и скидање књига и садржаји који су везани за наставу у школи. Друга варијабла добијена у виду скорa названа је „ризични фактор" добијена као збир свих оних статистички значајних варијабли чији је ефекат у правцу повећања скорa на ПУИ скали. Из групе активности на Интернету то су варијабле: друштвене мреже, комуникација на форуму, претрага мреже, претрага омиљених сајтова, скидање музике и филмова, савети стручњака и он лине игрице. Из групе претрага садржаја на Интернету то су варијабле које се односе на следеће садржаје: компјутери, порнографија и музика. Те две новоформиране, збирне варијабле такође су приказане као независне варијабле у униваријантном

регресионом моделу при чему је за обе показано да јесу статистички значајни предиктори, односно да је протективни фактор статистички значајно повезан са мањим ПУИ скоровима, а ризични фактор са већим ПУИ скоровима. Поред наведених, формирана је још једна комбинована варијабла која је названа "ФБ употреба", а која је добијена у виду збира варијабли које се односе на употребу ФБ а биле су статистички значајне у униваријантној анализи и све су имале ефекат у правцу повећања скорa на ПУИ скали. Варијабла "употреба ФБ" је комбинована варијабла добијена од следећих варијабли: Праћење садржаја пријатеља на ФБ, Постављање својих статуса на ФБ, Дељење садржаја на ФБ, Играње игрица на ФБ, Четовање на ФБ

Дискусија је написана јасно и прегледно на савременим принципима научно-истраживачког рада, где је кандидаткиња јасно протумачила добијене резултате и упоредила их са резултатима других истраживача доступних у савременој литератури.

У поглављу **Закључци** су дати јасни, концизни закључци које кандидаткиња износи на основу постављених циљева и добијених резултата свог истраживања.

У **Литератури** је наведено 230 референци које су коришћене у изради рада и на које се аутор најмање једном, али у случају неких референци и по више пута, позива у тексту дисертације. Кандидат је коришћену литературу навео Харвардским стилем.

III ОЦЕНА НАУЧНОГ ДОПРИНОСА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација асистента др Јелене Јовић под насловом ” Утицај различитих типова афективних темперамената адолесцената на разлике у понашању, интересовањима и поремећају употребе Интернета“ представља оригиналан и самосталан научни рад, који доприноси развоју медицинских наука.

Истраживање спроведено у оквиру ове дисертације је прво истраживање оваквог обима и карактера у Србији које се бави овом проблематиком. На основу резултата овог истраживања добијен је општи увид у поједине опште здравствено значајне карактеристике адолесцената у Србији (као што је пушење цигарета, конзумирање алкохола, енергетских пића и дроге), а посебно су значајне добијене информације о коришћењу Интернета, навикама и понашањима на Интернету.

Оригиналан научни допринос састоји се у томе да је креирана прва скала за процену темперамента код адолесцената на основу А TEMPS – А скале, као и у томе да је конструисан мултиваријантни модел са Поремећајем употребе Интернета као зависном варијаблом, што даје велике могућности за даља истраживања како у правцу планирања превентивних активности, тако и у правцу планирања будућих клиничких истраживања.

IV ЗАКЉУЧАК

Имајући у виду све изнете чињенице, Комисија предлаже Научно-наставном већу Медицинског факултета у Приштини, са привременим седиштем у Косовској Митровици, да усвоји позитивну оцену ове докторске дисертације и проследи је у даљи поступак за јавну одбрану.

Чланови комисије:

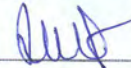
1. Проф. др Милан Парлић

_____

2. Проф. др Александар Ђорџић

_____

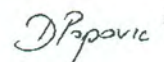
3. Доц. др Данијела Илић

_____

4. Проф. др Дарко Хинић

_____

5. Доц. др Дина Поповић

_____

У Косовској Митровици

_____